

Frank Kühnen & Wil Willemsen:

Een goede les op een warme plek Op de Technische School Jonkerbosch

Wil Willemsen is naast docent Nederlands in het vierde leerjaar de kunstambassadeur van de Jonkerboschschool. Inmiddels is hij 22 jaar docent op deze categoriale school voor Individueel Voorbereidend Beroeps Onderwijs. Hij is bovendien voorzitter van de Commissie Internationalisering Cultuur en Intercultureel. Frank Kühnen is 10 jaar aan Jonkerbosch verbonden. Hij is vakgroepleider van de vakgroep Nederlands en is betrokken bij een gemeentelijk taalbeleid pilotprogramma. Taalbeleid op Jonkerbosch is niet ingegeven door een groot aantal allochtonen, maar door de taalproblemen die alle leerlingen van Jonkerbosch kenmerken. De samenwerking op het gebied van taal door alle collegae maakt Jonkerbosch sterk.

Hieronder volgt een globale schets van hoe op deze school gewerkt wordt en wat ze belangrijk vindt. Net als op het Noordrandcollege (zie p. 91) staan hier het praktisch handelen en de kinderen zelf centraal. Juist vanwege die praktische inslag van de schrijvers niet een uitgebreid en verantwoord stuk over hun doen en laten. Hun credo lijkt: kom zelf maar kijken.

De Technische School Jonkerbosch is in de regio Nijmegen tot nu toe de enige school die zich heeft gespecialiseerd in leerwegondersteunend onderwijs. We geven onderwijs op maat aan leerlingen die meer aandacht, begeleiding en hulp nodig hebben. Naast het programma van de basisvorming ruimen we veel tijd in voor handvaardigheid, techniek en de beroepsgerichte vakken.

Het onderwijs zal de komende jaren dras-

tisch veranderen; het leerwegondersteunend onderwijs is de nieuwe naam voor het huidige IVBO (individueel voorbereidend beroeps-onderwijs).

Maar bij alle veranderingen blijft onze slogan pal overeind staan: *een goede les op een warme plek*. Hiermee willen we tot uiting brengen dat we de leerlingen zowel willen voorzien van een goede onderwijsbagage als wel hen met aandacht en zorg willen begeleiden in de ontwikkeling als mens en medeburger. Beginselen als verdraagzaamheid, wederzijds respect, verwondering en verbazing voor het leven en het milieu zijn belangrijke principes van ons pedagogisch en didactisch handelen.

Onze leerlingenpopulatie kenmerkt zich door een enorme diversiteit in niveau, milieu, land van herkomst, belangstellingswereld, etcetera. Deze leerlingen verdienen een kleinschalige, individuele, mensgerichte en overzichtelijke aanpak. Maatgevend in deze aanpak is de sfeer waarin dit gebeurt. En juist die sfeer, de manier waarop je iets brengt, is cruciaal. Het is geen gemakkelijke opgave om leerlingen binnen het leerwegondersteunend onderwijs waardering bij te brengen voor taal in de breedste betekenis van het woord. Dat het toch mogelijk is, blijkt uit de vele projecten die jaarlijks in alle leerjaren worden uitgevoerd. We spreken dan over buitenschoolse en lesgerichte projecten.

De school hecht veel waarde aan buitenschoolse activiteiten waarin met name kunst, cultuur en internationalisering een voorname plaats innemen. De commissie die dit aanstuurt, heeft regelmatig en intensief contact met de leden van de vakgroep talen. Taal in relatie met kunst en cultuur betekent communiceren, samenwerken, lezen, verwoorden, verbeelden en verslaan.

Moeilijke leerlingen?

De school bestaat al ruim dertig jaar als volledig zelfstandig instituut. Dat heeft ons inziens te maken met interne kwaliteit en bevlogenheid van de teamleden. Dat heeft zijn weerslag op het functioneren van die, in veler ogen, zo moeilijke leerlingen. Kinderen die 'veroordeeld' worden tot plaatsing op Jonkerbosch blijken in vele gevallen op te

leven, beter te presteren, leuker te worden en beter te slapen dan voorheen.

Weg met die voorgeschiedenis, en dat lelijke predikaat van probleemleerlingen. Wij trachten wonden te helen, schade te herstellen, rust te brengen en om te gaan met de kwaliteiten van iedere leerling afzonderlijk.

De taal

Het niveau van onze leerlingen dwingt ons om voortdurend de achterstand in taalbeleving in al haar facetten met zorg te verkleinen. Grenzen en hobbels voor de leerling worden genomen en verlegd; als het meezit wordt het taalniveau op een hoger plan gebracht. Het is niet zo dat de leerling niets kent, zich niet interesseert of een ongemotiveerde houding voor het vak Nederlands heeft. Neen, het zijn de beroemde hiaten op het gebied van spelling, grammatica en begrijpend lezen. De vakgroep Nederlands laat het uit zijn hoofd om deze hiaten alsnog te dichten. Heel duidelijk staat voor de school en de vakgroep vast dat wij onze leerlingen niet moeten opzadelen met een vak waarmee ze onomstotelijk moeite hebben. Wij zijn geen heelmeesters. Wij redden het niet met de kerndoelen van de basisvorming, wij redden het ook niet met remediale hulp. De leerling is soms hulpmoe en is vaak op zijn gezet in het lange traject van al dan niet adequate en op maat gesneden begeleiding. De vakgroep richt zich daarom meer op de communicatieve beleving van de taal.

Op onze school halen de leerlingen weer eens een acht of negen voor een toets, een spreekbeurt of boekverslag. Omdat de lesinhoud, (a-niveau van 1 tot en met 4) geheel door de vakgroep wordt ingevuld, is het voor de docenten Nederlands een stuk gemakkelijker omgaan met eerder genoemde hiaten. Flexibiliteit, inzicht in de leerlingen en een forse dosis praktisch handelen vormen de onmiskenbare basis voor het vak Nederlands. De docenten die deel uit maken van de vakgroep Nederlands scholen zich derhalve regelmatig bij middels specifieke trainingen c.q. workshops (taalbeleid, intervisie, tekstschrijven, dyslexie en dergelijke).

De slogan van de school, een goede les op een warme plek, geeft dan ook aan dat

sfeerbepaling vaak graadmeter is voor een geslaagde schoolcarrière op Jonkerbosch. Uiteraard worden kerndoelen en leerdoelen verweven in de lesstof, die door de vakgroep Nederlands *update* wordt gehouden. Inspectieonderzoek in 1997/1998 heeft uitgewezen dat onze weg van didactisch en pedagogisch-sociaal handelen tot goede resultaten heeft geleid.

Kunst, cultuur en samenhang

De school heeft inmiddels naam en faam verworven met haar projecten op het terrein van kunst en cultuur. Jonkerbosch won in 1997 de Jan Kassies Prijs. De jury was onder de indruk van de samenwerkingsvormen die voor leerlingen soms grensoverschrijdend zijn. De Jan Kassies Prijs wordt jaarlijks toegekend aan personen of instellingen die bijzondere initiatieven ontplooiën op het gebied van kunsteducatie.

Vanuit onze Commissie Internationalisering, Cultuur en Intercultureel – CICI – wordt regelmatig overleg gevoerd met de vakgroep Nederlands. Projecten waarin poëzie, voordracht, cabaret, film, vertellingen en toneelvoorstellingen worden aangeboden, zijn onlosmakelijk verboden met het vak Nederlands. Het klinkt soms niet vanzelfsprekend als een IVBO-school zich op dit vlak zo duidelijk manifesteert en profileert. Toch wekt het bij de leerling waardering voor kunst- en cultuurvormen op die door een buitenstaander voor onmogelijk gehouden worden. Cultuur, kunst en de Nederlandse taal hebben elkaar in dit opzicht hard nodig.

Alles net even anders

Wij zijn er, zoals gezegd, op gericht onze leerlingen drempels te laten nemen en grenzen te verleggen. Wij gaan we er vanuit dat onze kinderen speciaal zijn, maar dat hoeft niet te betekenen dat kunst en cultuur niets voor hen zijn. Het enige is, dat we meer ons best moeten doen om sommige activiteiten voor hen bereikbaar te maken.

Ook op onze school komt poëzie aan de orde. Dat kan heel goed, maar we roepen dan wel de hulp in van bekende muziek en artiesten. We gebruiken dan bijvoorbeeld een

gedicht dat gezongen wordt door Marco Borsato, Paul de Leeuw of De Dijk. Dan heb je teksten die ze kennen en tot de verbeelding spreken. De presentatie is dan net even iets anders en maakt dat ze er plezier in hebben.

Toen cabaretier Tom Oosterhuis een keer te zien was in de stadsschouwburg te Nijmegen, wilden wij met onze kinderen er naar toe. We kunnen dan niet volstaan met het kopen van voldoende kaartjes. In dit geval vonden we Tom Oosterhuis bereid een aantal workshops op school te verzorgen om ze op de voorstelling voor te bereiden.

Hoe bekend in de regio Nijmegen is niet het jaarlijkse voordrachtsfestival waarin leerlingen van zo'n twaalf scholen voor voortgezet onderwijs een eigen productie op de planken zetten in Cultureel Centrum de Lindenberg. Hoe leuk is het niet dat de enorme verscheidenheid van deelnemende scholen – van IVBO tot en met gymnasium – op een geheel eigen wijze tonen, hoe zij op een vastgesteld thema dansen, voordragen, stoeien en zingen.

Het voordrachtfestival 1999 heeft geen thema. Naar aanleiding van een ontworpen decor zijn onze leerlingen naar de Lindenberg getogen om inspiratie op te doen. Kijken naar het decor, praten, fotograferen, discussie voeren en daarna... de vrije creativiteit, teksten zoeken, groepjes formeren, lezen, leren en oefenen. Weliswaar moeilijk voor jongeren zonder toneelervaring, maar het gaat uiteindelijk om motivatie, durf en waardering. Een en ander resulteert toch in een prachtig project waarin spel, poëzie, dans, mime, zang etcetera samen worden gesmolten in een voorstelling die (op ons niveau) een geweldige impact heeft.

We zullen nooit vergeten dat een Ethiopische jongen in onverstaanbaar Nederlands een prachtig gedicht proclameerde. Een doodstille zaal, men zag de inspanning, probeerde de Nederlandse klanken tot zich te nemen. De zaal voelde waar het om ging: niet wat je doet, maar hoe je het doet. Dat soort momenten vergeten we niet. Liever zo spontaan, dan als een robot zonder beleving.

Kortom, het gaat om de manier van presenteren, zeg maar gewoon, om het kietelen, het laten zien, het aanraken, het horen, het belevend leren!

Uit ons hart gegrepen is het artikel uit *Uitleg* (nr. 21 van 23 september 1998) waar op beleidsmatige wijze gesproken wordt over kunstzinnige vorming en het nieuwe vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) voor VBO-MAVO. In dit artikel wordt duidelijk ingegaan op de weg die Jonkerbosch al jaren bewandelt. De weg om leerlingen verder te leren kijken dan zichzelf gewend zijn, om verantwoordelijkheden bij hen zelf te leggen; en waarbij ook zelfstandig werken een hot item is. Wij juichen het dan ook toe dat het vak CKV niet betiteld wordt als pretvak, maar als een volwaardig onderdeel van de lessentabel. Wij zien dat leerlingen die betrokken raken bij culturele en kunstzinnige vorming beter gaan functioneren, andere kanten van zichzelf laten zien en tot verrassende resultaten kunnen komen. CKV zal op onze school net zoals de meeste andere vakken geen vak op zichzelf zijn: samenwerking, integratie, projecten, uitwisseling. Het gaat om samenhang en herkenning.

Wij zijn gek

Werken op de technische school Jonkerbosch vergt energie en is tijdrovend, maar levert rendementen op die je niet dagelijks van onze leerlingen zou verwachten. Op die momenten weet je weer waar je het voor doet. Voor dat moeilijke kind, voor die drop-out, voor dat kind dat zoveel aandacht nodig heeft, dat zoveel eerder is uitgekotst, dat nooit leert lezen of spellen, wiens handschrift niet te lezen is, voor dat kind met de gouden handen, voor dat kind zonder censuur, voor dat kind met die primaire reactie, ... voor dat kind zonder zenuwen. Wij zijn gek, of niet dan?

En, natuurlijk weet de lezer net zo goed als wij, dat we onze doelstellingen lang niet altijd halen. Er zijn leerlingen die niet 'ontvankelijk' zijn. Er zijn collega's, die soms (en vaak begrijpelijk) minder ontvankelijk zijn, en wij, hoe lang houden wij het vol?

Literatuur

Eekelen, Y. van, 'Kunstzinnige vorming kan best beginnen bij de Spice Girls' in: *Uitleg*, nr. 21, 14e jaargang, 23 september 1998.